

Andrzejki.

Warsztaty z tradycji ludowych dla młodzieży.

Cele:

- poznawcze: uczeń zna śląskie tradycje andrzejkowe i wie skąd się wywodzą;
- emocjonalne: poznanie tradycji poprzez zabawę (warsztaty) pozwala w naturalny, spontaniczny sposób utożsamiać się z nimi; poprzez swą formę zajęcia mają charakter zdecydowanie relaksujący;
- działaniowe: własnoręczne przygotowanie „rekwizytów” potrzebnych do wróżenia i wróżenie;

Przebieg zajęć:

Ważne jest, aby udział w zajęciach brali wszyscy obecni – łącznie z nauczycielem.

Czynności prowadzących i uczniów	Czas
Część I – wprowadzenie – ok. 25 minut.	
Uczniowie wchodzi do sali, przywitanie, przedstawienie się prowadzących.	4 minuty
Dzisiaj chcemy zaprosić Was do udziału w warsztatach pod tytułem „Andrzejki”. Czy ktoś wie, kiedy dokładnie obchodzi się imieniny świętego Andrzeja, czyli Andrzejki? (29 listopada).	
A z czym kojarzą Wam się Andrzejki? Uczniowie podają swoje skojarzenia, jedna z prowadzących zapisuje je na tablicy; prowadzący również biorą udział w zabawie i mogą dopisywać swoje skojarzenia. Zostaną one wykorzystane przy omówieniu historii Andrzejek.	5 minut
Widzę, że bardzo dobrze orientujecie się w tradycji Andrzejek. A czy wiecie, skąd ona się wywodzi? Uczniowie podają różne pomysły, jeśli któryś z nich trafi, prowadząca od razu „podchwytuje” temat i wprowadza uczniów w prawdziwą historię, a jeśli nie – nawiązuje pośrednio do wypowiedzi i zaczyna opowiadać historię właściwą (dostosowując ją do tego, co wcześniej powiedzieli uczniowie, a także do stworzonej mapy skojarzeń): Andrzejki wiążą się z bardzo starymi obrzędami, jednak badacze nie są do końca zgodni co do tego, skąd przyszedł właśnie do nas. Historycy twierdzą, że jest to zwyczaj znany jeszcze w starożytnej Grecji, a dokładnie na malowniczych wyspach Sporadach w południowo-wschodniej części Morza Egejskiego. To właśnie tam bardzo często wróżono sobie z lanego wosku.	

<p>Natomiast etnografowie, czyli badacze kultur i tradycji różnych ludów, twierdzą, że Andrzejki są zwyczajem niemieckim lub słowiańskim, gdzie św. Andrzej odziedziczył swą moc po germańskim bogu Freyu – opiekunie rodzin, dawcy dzieci i urodzaju, lub po słowiańskim bożku Godunie, odpowiedzialnym za zawieranie szczęśliwych małżeństw. Wszyscy jednak są zgodni, że zwyczaj wróżenia nawiązuje także do czasów pogańskich, kiedy ludzie wierzyli, że w okresie przesilenia duchy zmarłych schodzą na ziemię i można prosić ich wtedy o radę czy przestrogę.</p> <p>Sam święty Andrzej urodził się natomiast w I wieku w Galilei i jest uznawany za patrona panien, rybaków, rzeźników i żeglarzy, a wigilia świętego Andrzeja kończy rok kościelny.</p> <p>Jak zapewne zauważyliście, Andrzejki są połączeniem dwóch tradycji: chrześcijańskiej i pogańskiej. Wiadomo, że w Polsce były kultywowane już w XIII wieku, o czym wspominają głównie mnisi i księża, potępiając wróżbiarskie praktyki. Co ciekawe, obchodziło się je zarówno na wsiach, jak i w miastach.</p> <p>Czy podczas Andrzejek wróżyły tylko panny, czy kawalerowie też? Tu obydwie możliwe odpowiedzi są dobre: Początkowo kawalerowie wróżyli sobie 4 listopada w wigilię św. Katarzyny, jednak z czasem ten zwyczaj zanikł i został połączony z zabawą Andrzejkową.</p>	<p>15 minut</p>
<p>Część II – zajęcia właściwe – ok. 90 minut</p>	
<p>Do każdej zabawy Andrzejkowej czyniono przygotowania. Do przeprowadzenia wróżb są nam potrzebne rekwizyty. Część z nich przyniosłyśmy, a część musimy zrobić. Prowadząca kładą na stół wszystkie potrzebne rzeczy: świeczki, garnuszki, klucze, grzejnik elektryczny, noże, pęk słomy (siana), poduszkę, kartki, nożyczki, długopisy, filiżanki, obrączkę, różaniec, listek, węgiel, papier, miski z wodą, słoik na gałązki, gałązki wiśni, chleb, świeczki. Teraz przygotujemy stanowiska wróżbiarskie. Stanowisk jest nam potrzebnych 10, proszę się więc dobrać po 3 osoby. Każda prowadząca bierze 3 grupy, objaśnia co trzeba zrobić i każda z grup przygotowuje stanowiska wróżbiarskie do:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gałązki wiśni – każdy z uczestników wstawia gałązkę wiśni z karteczką z imieniem i nazwiskiem do słoika – jeśli zakwitnie do wigilii, to przyjdzie miłość, jeśli nie – na miłość trzeba jeszcze poczekać. 2. Lania wosku – stanowisko podwójne, czyli 2 miski z zimną wodą, 2 garnuszki, 2 świeczki, które trzeba pokroić lub połamać, 4 rękawice kuchenne, 2 klucze, lampka i ściana do rzucania cieni. Wosk leje się do wody, a potem z kształtu cienia wyczytuje wspólnie, co to jest? 	

<ol style="list-style-type: none"> 3. Skubania słomy – słomę trzeba podzielić na 3 pęki i mocno związać. Każdy z uczestników ciągnie z jednego pęka (3 są po to, aby było szybciej) garść słomek. Liczy je – jeśli ilość jest parzysta, to znajdzie sobie parę, jeśli nie, to miłość jeszcze go nie spotka. 4. Imion spod poduszki – stanowisko podwójne (osobna wersja dla chłopców i dziewczyn) – karteczki z imionami damskimi/męskimi umieszcza się pod poduszką i losuje. Wyciągnięte imię będzie imieniem ukochanego, ukochanej. 5. Filiżanki dla dziewczyn – na stole ustawia się 3 filiżanki, a pod nimi chowa się: obrączkę, różaniec i listek. Każdy z uczestników wskazuje na jedną z filiżanek i co wylosuje, to oznacza: obrączka – szybkie wesele, różaniec – wstąpienie do zakonu, listek – życie samotne. 6. Filiżanki dla chłopców – j.w z tym że pod filiżankami umieszcza się węgiel, papier i chleb. Węgiel – ciężka praca fizyczna, papier – praca umysłowa, chleb – życie w dostatku. 7. Igły na wodzie – do miski z wodą wrzuca się 2 igły – jeśli się spotkają, to oznacza szczęśliwą miłość. 8. Świecek na wodzie – j.w. 9. Kulki chlebowe – każdy przygotowuje kilka kulek z chleba ze zwiniętymi karteczkami z imionami w środku i wrzuca je do wiadra z wodą – która kulka pierwsza wypłynie, tak będzie miała na imię żona/mąż. 10. Serce – dwie wersje: dla chłopców i dziewczynek – na wyciętym z papieru sercu są z jednej strony napisane imiona dziewczyn/chłopców. Serce przebija się igłą – takie imię, w jakie się trafi będzie nosiła wybranka/wybraniec serca. <p>Ważne jest także, aby przy każdym stoliku stał jakiś „mistrz ceremonii” – MC – czyli osoba, która będzie tłumaczyła kolejno podchodzącym, co należy robić i pomagała. MC powinni się wymieniać na kolejne osoby z danej grupy, tak, aby mogli też skorzystać z innych wróżb. Wyniki wróżb można odczytywać wspólnie. W przypadku lania wosku nie ma jednej interpretacji, więc trzeba posłużyć się intuicją, a jeśli ktoś nie posiada – aneksem nr 1. Przy stanowisku lania wosku cały czas jest jedna z prowadzących, pozostałe dwie „doglądają” co dzieje się przy innych stolikach. Na stolikach należy ustawić też opis wróżby – nazwę i dla kogo jest – dla dziewczyn, chłopców, wszystkich.</p> <p>Wróżenie.</p>	<p>30 minut</p>
---	-----------------

<p>Teraz proszę wszystkich, aby wyszli cicho z sali. Zaczyna się czas wróżb. W sali zostaje jedna prowadząca, a dwie wychodzą razem z młodzieżą. Prowadząca w sali zapala świece, aby stworzyć odpowiedni nastrój, w tym czasie jedna z prowadzących na zewnątrz informuje uczniów: Na wejściu niech każdy z Was weźmie jedną gałązkę wiśni i podejdzie do stolika ze stoikiem. Tam kolega/koleżanka poinformuje Was, co macie dalej z nią zrobić. Kiedy w sali będą już zapalane świece, osoba ze środka otwiera drzwi i mówi: zapraszam Was do środka. Oby każdy wyróżył sobie coś dobrego! Uczniowie wchodzi do sali. Podchodzą do stolika ze stoikiem, gdzie MC mówi im, aby odnaleźli karteczkę ze swoim imieniem i nazwiskiem i włożyli ją do stoika. Tłumaczy wróżbę.</p> <p>Prowadząca: Proszę, abyście teraz podchodzili do stolików wróżbiarskich, ale nie wszyscy na raz. Chciałabym jednak, aby każdy skorzystał ze wszystkich wróżb. Młodzież wróży, prowadzące doglądają i jeśli mają jeszcze jakieś sugestie lub dodatkowe wiadomości, to podsuwają je uczniom, np. prowadząca przy stanowisku z woskiem mówi o tym, że lano nie tylko wosk, ale i topiony na łyżeczce ołów. To zależy od zaangażowania i zainteresowania grupy, a także od wiadomości prowadzącej.</p> <p>Kiedy już wszyscy powrócą przy stolikach, prowadzące zbierają uczestników i dzielą ich na dwie grupy: w zależności od płci – jeśli w grupie jest mniej więcej tyle samo chłopców, co dziewczyn, lub po równo w grupach mieszanych. Prowadząca mówi: Teraz ostatnia wróżba. Zdejmijcie lewego buta. Ustawiamy teraz buty od najdalszego rogu w sali do drzwi. Czyj but pierwszy przekroczy próg, ten pierwszy będzie miał wesele!</p>	60 minut
Część III – podsumowanie – ok. 20 minut	
<p>Posprzątajmy teraz ze stołów i siądźmy. Wszyscy sprzątają.</p> <p>Jak podobały się Wam te zajęcia? Uczniowie odpowiadają. Czy obchodzicie też Andrzejki? Tak/Nie A czy używacie tych samych wróżb, które stosowaliśmy dzisiaj? Tak/Nie A czy znacie jeszcze jakieś Andrzejkowe wróżby? Na czym polegają? Uczniowie mówią o tym, co sami znają.</p> <p>Te wróżby, które stosowaliśmy dzisiaj, były wykorzystywane na Śląsku, czyli tu, gdzie mieszkamy. Kiedyś było ich znacznie więcej, ale teraz często nie ma już możliwości takiego wróżenia. Do ciekawszych należą: kapuściana głowa, lustro o północy, nasłuchiwanie psów.</p> <p>Kapuściana głowa polegała na tym, że nad studnią stawiali chłopcy i dziewczęta, a jedno z nich trzymało dodatkowo główkę kapusty. Każda panna zerknęła kolejno do wody i chłopak, którego pierwszego zobaczyła, miał</p>	5 minut

<p>być jej mężem. Jeśli zobaczyła kapustę – mąż miał być głupi. Lustrem o północy wróżyły tylko panny. Taka panna musiała rozebrać się do naga, wziąć do ręki lustro i wpatrywać się w nie – miała zobaczyć twarz przyszłego męża. Aby było wiadomo, z której strony świata mąż nadejdzie, nasłuchiowano, skąd pies zaszczeka.</p>	10 minut
<p>Na zakończenie tych warsztatów mamy dla Was taką małą niespodziankę. Nie jest ona związana z tradycją śląską, ale coraz częściej praktykowana podczas imprez andrzejkowych. To ciasteczko z wróżbą. Wybierzcie sobie któreś. Prowadząca dzieli ciasteczkami z wróżbą.</p>	
<p>Dziękujemy Wam za wspólnie spędzony czas. Do widzenia!</p>	5 minut

Literatura wykorzystana do stworzenia konspektu:

- Kamocki J.: Od Andrzejek do Dożynek. Warszawa 1986r.
- Pośpiech J.: Zwyczaje i obrzędy doroczne na Śląsku. Opole 1987r.
- Simonides D.: Najpiękniejsze zwyczaje i obrzędy górnośląskie. Katowice 1995r.
- Szymanderska H.: Polskie tradycje świąteczne. Warszawa 2003r.
- Śliwerski W.: Andrzejki. Kraków 1992r.